

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

ILM SARCHASHMALARI

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining FILOLOGIYA, FALSAFA, FIZIKA-MATEMATIKA hamda PEDAGOGIKA fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdir.

4.2022

**научно-теоретический методический журнал
Издаётся с 2001 года**

Urganch – 2022

Bosh muharrir, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent **YO'LDOSHEV Ro'zimboy**

TAHRIR HAY'ATI:

ABDULLAYEV Bahrom, fizika-matematika fanlari doktori (UrDU),
ABDULLAYEV Ikrom, biologiya fanlari doktori, professor (Xorazm Ma'mun akademiyasi),
ABDULLAYEV Ilyos, iqtisod fanlari doktori, professor (UrDU),
ABDULLAYEV Ravshanbek, tibbiyot fanlari doktori, professor (TATU UF),
ABDULLAYEV O'tkir, tarix fanlari doktori (UrDU),
ALEUOV Userbay, pedagogika fanlari doktori, professor (Nukus davlat Pedagogika instituti),
BERDIMUROTOVA Alima, falsafa fanlari doktori, professor (QDU),
DAVLETOV Sanjarbek, tarix fanlari doktori (UrDU),
DO'SCHONOV Tangribegan, iqtisod fanlari doktori, professor (UrDU),
HAJIYEVA Maqsuda, falsafa fanlari doktori, professor (UrDU),
IBRAGIMOV Zafar, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (PhD, UrDU),
IBRAGIMOV Zair, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD, AQSH),
IMOMQULOV Sevdiyor, fizika-matematika fanlari doktori (UrDU),
JUMANIYAZOV Maqsud, texnika fanlari doktori, professor (UrDU),
JUMANIYOZOV Otaboy, filologiya fanlari nomzodi, professor (UrDU),
KALANDAROV Aybek, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD, mas'ul kotib, UrDU),
KAVALYAUSKAS Vidas, gumanitar fanlar doktori, professor (Litva universiteti),
NAVRUZOV Qurolboy, fizika-matematika fanlari doktori, professor (UrDU),
OLLAMOV Yarash, yuridik fanlari nomzodi, dotsent (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xorazm viloyatidagi Xalq qabulxonasi bosh mutaxassisi),
OTAMURODOV Sa'dulla, falsafa fanlari doktori, professor (Toshkent, Kimyo-texnologiya instituti),
PRIMOV Azamat, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (UrDU),
QUTLIYEV Uchqun, fizika-matematika fanlari doktori, professor (UrDU),
RO'ZIYEV Erkinboy, pedagogika fanlari doktori, professor (UrDU),
SADULLAYEV Azimboy, fizika-matematika fanlari doktori, akademik (O'zMU),
SADULLAYEVA Nilufar Azimovna, filologiya fanlari doktori (O'zMU),
SAGDULLAYEV Anatoliy, tarix fanlari doktori, akademik (O'zMU),
SALAYEV San'atbek, iqtisod fanlari doktori, professor (Xorazm viloyati hokimligi),
SALAYEVA Muxabbat, pedagogika fanlari doktori (UrDU),
SATIPOV G'oiptnazar, qishloq xo'jalik fanlari doktori, professor (UrDU),
XODJANIYOZOV Sardor, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (bosh muharrir o'rinbosari, UrDU),
YOQUBOV Jamoliddin, filologiya fanlari doktori, professor (O'zDJTU),
O'ROZBOYEV Abdulla, filologiya fanlari doktori (UrDU),
O'ROZBOYEV G'ayrat, fizika-matematika fanlari doktori (UrDU),
G'AYIPOV Dilshod, filologiya fanlari doktori, dotsent (UrDU).

**JURNAL 2001-YILDAN CHIQA BOSHLAGAN•JURNAL
OYDA BIR MARTA NASHR QILINADI•2022 4(178)**

MUASSIS: Urganch davlat universiteti•Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminis-
tratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligida 2020-
yil 11-noyabrda ro'yxatdan o'tgan•**GUVOHNOMA № 1131.**

MUNDARIJA

FIZIKA-MATEMATIKA

Baltayeva Umida Ismoilovna, Xasanov Boburjon Masharipovich. O'zgaruvchi koeffitsiyentli yuklangan issiqlik tarqalish tenglamasi uchun qo'yilgan to'g'ri masala.....	3
Курбонов Эргаш Куролович, Ботиров Досткул, Файзуллаев Шерзод Усан угли. Опорные числа и опорные плоскости правильных многогранных поверхностей.....	7
Болтаев Хабибжон Хамитович. Вещественный аналог понятия парной константы Неймана-Мюррея.....	10
Эшниязов Абдумалик Искандарович. Об описаниях крайних точек множества бистохастических квадратичных операторов.....	13
Xasanov Muzaffar Masharipovich, Yakubov Hamdam Ergash o'g'li, Hayitboyev Pyos Ithomboyevich. Integration of the Modified Korteweg-De Vries Equation in the Class of Periodic Functions.....	17
Жўраев Даврон Аслонкулович, Махмасоатов Мухиддин Гайрат угли, Махмасоатов Шербек Гайрат угли. Решение задачи Коши для системы Римана типа уравнений Бюргерса.....	23
Vaimankulov A., Ismailov A., Erken A. Limitation of the Solution of the Problem of Calculation of the Thermal Conductivity Coefficient of Materials.....	27
Vaimankulov A., Urazboev G., Vereshaga S. Stability of the Approximate Method Determination of the Soil Diffusion Coefficient.....	30

MEXANIKA

Norkulav Bexzod Eshmirzayevich, Xidirov San'at Kuchkarovich, Kosimov Jaxongir Ablokulovich, Kubonov Azizali Ixomovich, Kubonov Azamat Ixom o'g'li. Nasos stansiyalarining ish rejimini inobatga olib, suv olib kelish kanalining gidravlik parametrlarini baholash.....	34
--	----

AHXBOROT TEXNOLOGIYALARI

Байжонов Людмила Эгамбердиевна. О классах QoS мультимедийных сетей связи.....	40
--	----

FALSAFA

Жуманиязова Махира Рахимберган қизи. Хотин-қизлар саломатлигини мустаҳкамлашнинг ижтимоий-фалсафий жиҳатлари.....	49
Суёнов Шерзод Болиқулович. Миллий тараққиёт жараёнида ўзбек тилининг миллий ўзликини англашга таъсири.....	51
Исомиддинов Юнусжон Юсуббоевич. Коррупция тарихи, унинг давлат ва жамият бошқарувида таъсири.....	54

TILSHUNOSLIK

Уралов Азамат Бегнарович. Морфем синтагматика ва структур асимметрия муносабати.....	57
Матқаримова Ашурхон Исмоиловна. Тилшуносликда майдон назариясига бир назар.....	62
Якубов Жамолiddин, Рўзметов Ҳамиджон. Француз тили оғзаки нутқида қўлланган жаргонларнинг ўзбек тили таржимасидаги ўзига хос лексик-семантик хусусиятлар.....	65
Шарипов Соҳиб Салимович. Таржимавий лексикографиянинг тарихий ва хронологик хусусиятлари.....	69
Холматова Вазира Нарзуллаевна. Тилшуносликда гапнинг прагматик мазмуни ва унинг контекстда ўзгариши.....	72
Sulaymanova Nilufar Jabbarovna. Olam lisoniy manzarasida baho kategoriyasi voqelanishining diskursiv-pragmatik va lingvokognitiv xususiyatlari.....	75
Maxsudova Xolixon Ummatovna, Shahobiddinova Shohida Hoshimovna. Onomastika obyektlari xususida.....	78

ADABIYOTSHUNOSLIK

Икромхонова Фируза Икромовна, Файзуллаҳўжаева Нодири. Тарихий асарларнинг поэтик хусусиятлари.....	82
Амонов Шермуҳаммад Нормуротович. Аҳмад Табибийнинг туркий девонлари қўлэмалари тавсифи.....	84

PEDAGOGIKA

Турсунов Қаҳор Шоназарович. XXI асрда таълим-тарбия беришда аниқ ва табиий-илмий фанларнинг роли.....	88
Matyoqubov Hikmatjon Shuhratovich. "Yadro reaksiyalari" mavzusini o'qitishda samarali interfaol pedagogik metodlardan foydalanish.....	90
Toshmurodov Otabek Erkinovich. Kurashchilarning chidamkorligini rivojlantirish xususiyatlari.....	96

каби масалалар адабиётшунослик назариясидан келиб чикиб илгари сурилган. Хусусан, Иззат Султон “Тарихий воқеаларни тасвирлаган асарлар фақат ўз замонасининг муҳим проблемалари нури билан ёритилгандагина адабиётга катта ҳисса бўлиб кирадилар, замондошлар диққатини ўзига жалб эта оладилар”, деган фикрни илгари сурган.¹ Академик олимимиз бу ерда адабиётнинг ҳаёт дарслиги, замондошларга сабоқ бериш имконияти эканлигига эътибор қаратган. Юқоридаги мулоҳазаларни яқунлаб айтиш мумкинки, ўзбек адабиётида тарихий асарлар яратиш анъанаси кўҳна тарихга эга.

**Амонов Шермухаммад Нормуротович (филология фанлари номзоди, доцент
Алишер Навоий номидаги Тошкент Давлат Ўзбек тили ва адабиёти университети)
АҲМАД ТАБИБИЙНИНГ ТУРКИЙ ДЕВОНЛАРИ ҚЎЛЁЗМАЛАРИ ТАВСИФИ**

Аннотация. Аҳмад Табибий таржимон, дostonnavis, тазкиранавис сифатида машҳур. У бешта шеърлий девон тартиб берган. Мазкур мақолада шоирнинг туркий тилидаги “Мунис ул-ушшоқ” ва “Хайрат ул-ушшоқ” девонлари тавсифи ҳақида фикр билдирилган.

Аннотация. Аҳмад Табиби известен как переводчик, исследователь дастанов и жанра тазкира. Он создал пять поэтических диванов. В данной статье комментируется описание поэтом торкских диванов «Мунис ул-ушшак» и «Хайрат ул-ушшак».

Annotation. Akhmad Tabibi is known as a translator, dostonnavis, tazkiranavis. He arranged five poetic Divans. This article comments on the poet's description of the Turkic Divans “Munis ul-ushshak” and “Khairat ul-ushshak”.

Калит сўзлар: Аҳмад Табибий, девон, қўлёзма, тошбосма, фонд, манба, матн, рақам, котиб.

Ключевые слова: Аҳмад Табиби, диван, рукопись, литография, фонд, источник, текст, номер, каллиграф.

Key words: Akhmad Tabibi, divan, manuscript, lithograph, fund, source, text, number, calligrapher.

ЎзФА Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти қўлёзмалар фондида Аҳмад Табибийнинг туркий (ўзбек) тилида тартиб берилган икки девони – “Мунис ул-ушшоқ” ва “Хайрат ул-ушшоқ” девонлари 6226, 3460, 3461-рақамлари билан сақланмоқда.

6226-рақамли қўлёзма. ديوان طبيبي (“Девони Табибий”). Мазкур қўлёзма Аҳмад Табибийнинг “Мунис ул-ушшоқ” девонидир. Ушбу қўлёзма манба калин қора муқовада. Муқова устида ҳам охирида ҳам учтадан унвон бор. 1^о-саҳифада ўртада кизил сиёҳ билан “Дебочаи Табибий” деб сарлавҳа қўйилган. Сўнг “Бисмиллоҳир-Раҳмонир-Раҳим” билан дебоча матни келтирилган. Дебоча қуйидагича бошланади:

حمد بيغاييت و ثنای بي نهايت اولمتکلم کلام آفرين و قابل کتاب فرقان مبین درگاهى غه لايق ...

(Ҳамди бағоят ва саное бениҳоят ул мутақаллими каломи офарин ва қойили китоби Фурқони мубийн даргоҳиға лойик...

اللهم ارزقنا من نعمته العظمى و اجعلنا من دولتى اكبرى أمين و يارب العالمين

(Оллоҳумма марзукна мин неъматихил узма ва жаъална мин давлатил кубро. Омин ва ё Роббал аъламин) деб яқунланади.

Девон матни бошдан охиригача аввал тўқ кўк сиёҳда, сўнг тилла рангли жадвал ичида берилган. Айрим саҳифаларда пойгирлар бор. 9^о ва 10^а-саҳифалар бўш қолдирилган. 10^б-саҳифада кизил сиёҳда “مسمما بمونس العشاق” (“Девони Табибийи туркий мусаммо ба Мунис ул-ушшоқ”) сарлавҳаси бор. Сўнг пастда “бирланчи сафҳа” ва “Бисмиллоҳир-Раҳмонир-Раҳим” деган ёзувлар бор. Сўнг шеърлар кизил сиёҳ билан рақамланган ҳолда кўчирилган. Девондаги лирик асарлар шоирнинг:

ای وجودینگه ایماس ظاهر زمان ابتدا

ایلاکیم ایرماس آنگا موجود وقت انتها

(Эй вужудингга эмас зоҳир замони ибтидо,

Уйлақим эрмас онго мавжуд вақти интиҳо)–

матлаъли ғазали билан бошланади.

¹ Иззат Султон. Адабиёт назарияси. Тошкент, “Ўқитувчи”, 1986, 78-бет.

Ғазаллар 170^а-саҳифадаги 607-рақамли:

Баҳоросо жамолинг то намоён ўлди гулзори,

Онинг юз иштиёқ шавқ бирла бўлди гулзори,

матлаъи билан бошланувчи 11 байтдан таркиб топган ғазал билан яқунланади. Аслида ғазаллар сони 608 тани ташкил этади. Ғазалларни рақамлашда котиб хатоликларга йўл қўйган.

Ушбу қўлёманинг таркибига дебоча (1^б–9^а-саҳифалар), ғазаллар (10^б–170^а-саҳифалар), мустазодлар (170^а–172^б-саҳифалар), мураббаълар (172^б–175^а-саҳифалар), мухаммаслар (175^а–213^а-саҳифалар), мусаддаслар (213^а–218^а-саҳифалар), мусаббаъ (218^а–220^а-саҳифалар), мусамман (221^б–221^б-саҳифалар), мутассаъ (221^б–222^а-саҳифалар), муашшар (222^а–222^а-саҳифалар), таржеъбанд (223^а–224^а-саҳифалар), соқийномалар (224^а–233^а-саҳифалар), рубойлар (233^а–245^а-саҳифалар), қасидалар (245^а–247^б-саҳифалар), ширу шакар ғазаллар (247^б–229^а-саҳифалар), варсоқилар (бармоқ вазида ёзилган иккита тўртлик шаклидага шеър) (249^а–250^б-саҳифалар) каби лирик асарлар киритилган.

Матн сарғиш ранг фабрика қоғозига қора туш билан ўртача катталикдаги чиройли хуснихат билан ҳар саҳифага икки устунда 17 қатордан қилиб қўчирилган. матнлар тилларанг ва кўк жадваллар билан ўралган. Саҳифалар ҳошиясига кўк рангли чизиқ тортилган бўлиб, ҳар саҳифанинг қуйи қисмида пойгир, ҳар бир саҳифанинг юқори чап бурчагига варақнинг рақами қўйиб борилган. Шеърлар рақамланган. Табибийнинг ушбу девонига жами 608 та ғазал, 3 та мустазод, 3 та мурабба, 53 та мухаммас, 7 та мусаддас, бир мусаббаъ, бир мусамман, бир мутассаъ, бир муашшар, бир таржеъбанд, 5 та маснавий соқийнома, 143 та рубой, 2 та қасида, 6 та муламма ғазал, 2 та варсоқи шеър киритилган. Ушбу қўлёманинг котиби Яқуб девон ибн усто Курбонниёз Хоразмий (Харрот) ҳисобланади. Ушбу девон 8 рамазон 1327-ҳижрий (1909) 23 сентябрда Муҳаммад Раҳимхон иккинчи (Феруз)нинг буйруғига қўра қўчирилган. Аҳмад Табибий “Мунису-л-ушшоқ” девонининг яна бир қўлёмаси бўлиб, ушбу манба фондда 3461 рақами остида сақланади.

3461-рақамли қўлёмма. *ديوان طبيبي* (“Девони Табибий”). Ушбу қўлёмма таркибига қўра 6226-рақамли қўлёмма манба билан бир хил. Мазкур қўлёмма девон ҳам дебоча, ғазаллар, мустазодлар, мураббаълар, мухаммаслар, мусаддаслар, мусаббаъ, мусамман, мутассаъ, муашшар, таржеъбанд, маснавий соқийномалар, рубойлар, қасидалар, ширу шакар ғазаллар ва варсоқилар киритилган.

Мазкур қўлёмма ҳам “Дебочан Табибий” билан бошланади. Дебоча матни ҳам, лирик жанрлар кетма-кетлиги ҳам, қўлёмма колофони ҳам 6226-рақамли вариант билан бир хил. Бироқ шеърларнинг ҳажмида, уларнинг кетма-кетлигида бироз ўзгачаликлар учрайди. Масалан, девоннинг 6226-рақамли вариантида рубойларнинг сони 143 та бўлса, ушбу манбада 144 та рубой мавжуд. Таъкидлаш кераки, фондда ушбу девоннинг тошбосма нусхаси ҳам мавжуд бўлиб, унда рубойлар сони 142 тани ташкил этади. 3461-рақамли қўлёмма манба 191^а-саҳифасидаги қуйидаги рубой девоннинг тошбосма нусхасида ҳам, 6226-рақамли вариантида ҳам учрамайди:

То лаълинг аро бўлди намоён кулгу,

Берди баданимга тозадин жсон кулгу,

Кўнгулмуни хуш этсанг табассум қилким,

Қилгуси ман ҳазинни шодон кулгу

3461-рақамли қўлёмма. *ديوان طبيبي* (“Девони Табибий”). Аҳмад Табибийнинг яна бир туркий девони ЎзФА Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти қўлёммалар фондида 3461 рақами билан сақланади. Ушбу қўлёмма тўрт қисмдан иборат. Унинг биринчи қисми шоирнинг иккинчи девони ҳисобланади. Бу ҳақда девоннинг 1^б-саҳифаси ўртасида *ايكى لانچى ديوان طبيبي* (“Иккиланчи девони Табибий туркий мусаммо баҳайрат ул-ошиқин”) деб қизил сиёҳда ёзилган. Сўнг қора сиёҳда “Бисмиллоҳир-Раҳмонир-Раҳим” деб ёзилиб, Табибийнинг “Ҳайрат ул-ушшоқ”¹ девонидаги лирик асарлари қўчирилган. Фонддаги манбаларни ўрганиш натижалари ҳозирча Табибий “Ҳайрат ул-ушшоқ” девонининг ягона тўлиқ қўлёммаси мана шу 3460-рақамли манба эканини кўрсатади. Ушбу девоннинг ҳам тошбосма нусхаси мавжуд бўлиб, ушбу тошбосма нусха айнан мана шу қўлёмма асосида босилган.

¹“Ҳайрат ул-ушшоқ” девони шу пайтгача шоир ижоди билан боғлиқ маълумотларда “Ҳайрат ул-ошиқин” тарзида номланиб келинган. 3460-инвентар рақамли қўлёмма “Иккиланчи девони Табибий туркий мусаммо ба Ҳайрат ул-ошиқин” тарзида котиб томонидан сарлавҳаланган. Эҳтимол, шу сабабли девон “Ҳайрат ул-ошиқин” деб номланиб келинган. Бироқ Табибий ўзининг “Мунис ул-ушшоқ” девони дебочасида ушбу девонини “Ҳайрат ул-ушшоқ” тарзида келтиради.

Шоирнинг ушбу девонидан (1⁶–138⁶-саҳифалар), мустазодлар (138⁶–139⁶-саҳифалар), мураббаълар (140⁶–143⁶-саҳифалар), мухаммаслар (143⁶–193⁶-саҳифалар), мусаддаслар (193⁶–200⁶-саҳифалар), мусамманлар (200⁶–205⁶-саҳифалар) таржеъбандлар (205⁶–213⁶-саҳифалар), маснавийлар (213⁶–220⁶), рубоийлар (220⁶–235⁶), китъалар (235⁶–244⁶), бир баҳри тавил (244⁶–245⁶) ва бир қасида (244⁶–245⁶) ўрин олган.

Девондаги асосий матн шоирнинг:

ثنا بولسون آنگا کیم باردور اول قادر یکتا

قیلور بیر امر ایکی حرف ایله هم کون و مکان پیدا

(*Сано бўлсун онгаким, бордур қодури Якто,*

Қилур бир амр, икки ҳарф ила ҳам кавну макон пайдо) –

матлаъли ғазали билан бошланади. Девоннинг охири эса Табибийнинг:

هر دعا فیلم ملانکدین پتور آمین آنگا

تا که آمین دعا خلق ایچره تایغای اشتهار

(*Ҳар дуо қилса малоикдин етур “омин” анго,*

Токи омини дуо халқ ичра топгай иштиҳор) –

мақтаси билан якунланувчи қасидаси ҳамда “*таммат ал-китоб би авнил маликил-ваҳҳоб*”

жумласи билан тугайди.

Матн қора сиёҳда заводда ишлаб чиқарилган кулранг қоғозга 19 қатордан иборат икки устунда ўрта наставлик хатида кўчирилган. Саҳифаларда пойғир кўйилмаган. Ҳар бир варақнинг юқори чап бурчагида варақ рақамлари кўйилган. Саҳифа рақами варақнинг юқоридаги марказий қисмида жойлашган. Шеърлар қизил рангда рақамланган. Мухаммас ва мусаддасларнинг тепасида тахмис ва мусаддасга асос қилиб олинган ғазал муаллифларининг исмлари ҳам қизил рангда ёзилган.

Ушбу девонда Табибийнинг Лутфий, Навоий, Ҳусайний, Фузулий, Мунис, Огаҳий, Феруз, Нишотий, Рожий, Хатойй, Амир, Холис, Равнак, Комил, Хаёлий, Содик, Аваз, Ожиз, Камолий, Девоний, Доий, Чокар, Надимий, Роғиб, Султоний, Фано, Мирзо, Муродий, Ходим, Хокий, Шиносий, Ниёзий, Юсуф, Мутриб Хонахаробий, Ҳабиб, Умидий, Баёний, Асад, Ғозий, Пуркомил, Вазир, Мушарраф, Ошиқ, Адо, Ҳозик, Фазлий, Нола, Афсус, Ҳижлат, Ваҳмий, Ҳотам, Надимий, Алавий, Васфий, Нафъий, Насиб, Ғарибий, Боқий, Авний, Наврас, Ҳошим, Зотий, Ноиллий, Лайло, Зевар, Фитнат, Шамъий, Моҳир, Айний, Муҳибий, Сомий, Қудсий, Мухлис, Одил, Партав, Қоил, Собир ва Ғуломийларнинг ғазалларига битилган мухаммаслари мавжуд. Мусаддаслар эса Навоий, Огаҳий, Ғуломий, Рожий, Мунис, Феруз ғазалларига боғланган. Қўлёзма манбанинг 2⁶–7⁶, 8⁶–10⁶, 20⁶–22⁶, 26⁶–27⁶, 30⁶, 35⁶–36⁶, 39⁶–40⁶, 43⁶–45⁶, 48⁶–49⁶, 52⁶–56⁶, 58⁶–61⁶, 62⁶–64⁶, 67⁶–68⁶, 71⁶–72⁶, 75⁶–76⁶, 79⁶, 83⁶–84⁶, 87⁶–88⁶, 91⁶–93⁶, 96⁶, 100⁶–101⁶, 104⁶–114⁶, 117⁶–120⁶, 122⁶–124⁶, 126⁶–131⁶, 132⁶–139⁶, 142⁶–162⁶, 193⁶–194⁶-саҳифаларининг хошияларида ҳам матн жойлаштирилган. Ушбу қўлёзма манба жами 245 варақдан иборат. Ўлчами 27,5x18,5.

Мазкур қўлёзма манбада 434 та ғазалга рақам кўйилган. Аслида, ғазаллар сони бундан кўпроқ. Яъни, хошияларда ҳам Табибий қаламига мансуб кўплаб ғазаллар кўчирилган бўлиб, ғазалларни рақамлашда булар эътиборга олинмаган. Яъни, қўлёзманинг 2⁶-саҳифасидан 56⁶-саҳифаларгача бўлган хошияларда 54 та ғазал кўчирилган. 56⁶-саҳифадан сўнг битта варақ кўшиб кўйилган. Бу варақда ҳам бир ғазал кўчирилган бўлиб, негадир, у рақамланмай кетилган. Қўлёзманинг 58⁶-саҳифасидан 114⁶-саҳифасигача бўлган хошияларда 69 та ғазал кўчирилган. 114⁶-саҳифадан 117⁶-саҳифагача хошияларда шеърлар кўчирилмаган. 117⁶-саҳифадан 138⁶-саҳифалар хошиясида эса 47 та ғазал кўчирилган. Юқорида таъкидланганидек, рақамланган ғазаллар 434 та бўлиб, битта рақамланмаган ғазал билан улар сони 435та. Хошияларда 170та ғазал кўчирилгани эътиборга олинса, девондаги ғазалларнинг адади 605 та экани аниқлашади. Қўлёзманинг 138⁶-саҳифасида ғазаллар якунланади. Шу саҳифада “Мустазоди Табибий” сарлавҳаси билан шоирнинг 5 та мустазоди келтирилган. Мустазодлар 138⁶–139⁶-саҳифаларда ва шу саҳифалар хошиясида ёзилган.

139⁶-саҳифанинг охири 140⁶-саҳифанинг бошидан “Мураббаъи Табибий” сарлавҳаси билан шоирнинг 4 та мураббаъ шеъри бошланади. Мураббаъларнинг биринчиси етти банд бўлиб, қолган иккинчи, учинчи ва тўртинчи мураббаълар ўн бир банддан иборат. Мураббаълар 142⁶-саҳифада якунланади. 143⁶-саҳифадан мухаммаслар бошланган.

Ушбу қўлёзма девонда Табибийнинг Лутфий, Навоий, Ҳусайний, Фузулий, Мунис, Огаҳий каби машҳур шоирлар қаторида ижоди бизга унчалик таниш бўлмаган Улвий, Нафъий, Насиб,

Ғарибий, Бокий, Авний, Ноилий, Лайло, Зевар, Фитнат, Шамъий, Моҳир, Муҳибий, Сомий, Қуд-дусий, Адлий каби иждокорлар ғазалларига боғлаган мухаммаслари келтирилган.

193^а-саҳифадан “мусаддасоти Табибий” бошланган. Мусаддасларнинг биринчиси Огахий-нинг “Сувратинг” радифли ғазалига боғланган. 193^б-саҳифада Ғуломий ғазалига, шу саҳифа хо-шияси ҳам бир мусаддас кўчирилган бўлиб, унга “Мусаддаси Табибий батартиби тазмин” дея сар-лавҳа қўйилган. 194^а-саҳифада Рожий ғазалига, 195^б-саҳифада Навоий ғазалига, 196^б-саҳифада Навоий ғазалига, 197^а-саҳифада Мунис ғазалига, 198^а-саҳифада эса Табибийнинг ўз ғазалига ёзган мусаддаси, 198^б-саҳифада Феруз ғазалига, 199^а–200^а-саҳифаларда шоирнинг ўз ғазалларига боғла-ган иккита мусаддаси кўчирилган.

Кўлёманинг 200^б-саҳифасидан Табибийнинг мусамман шеърлари кўчирилиб, мусамманлар 205^б-саҳифада тугайди. Мусамманлар жами бешта. 205^б-саҳифадан шоирнинг таржеъбанд шеърла-ри бошланиб, улар 213^б-саҳифада яқунланади. Таржеъбандлар сони ҳам бештани ташкил этади.

213^б-саҳифадан “маснавийи сокийномаи Табибий” бошланиб, 220^а-саҳифагача бешта сокий-нома кўчирилган. Кўлёманинг шу саҳифасидан рубоийлар бошланади. 235^б-саҳифагача 201 та ру-бойга рақам қўйиб кўчирилган. Бироқ рубоийлар сони 202 тани ташкил этади. Яъни, 220^б-саҳифа хошиясида ҳам бир рубоий кўчирилган бўлиб, у рақамланмаган. Кўлёмза хошиясидаги рубоий матни қуйидагича:

*Фарёдки, гардунга бўлуб каж даврон,
Қилди мани ҳосилим билди ҳижрон,
Раҳм айламайин ҳолима асло жонон,
Ҳар лаҳза шим қилди оҳи афгон.*

Кўлёманинг 235^б-саҳифасидан 244^а-саҳифасигача 75 та рақамланган китъа кўчирилган. Аслида китъалар сони 77 та, яъни 236^б-саҳифа хошиясида ҳам иккита 5 байтли китъа кўчирилган бўлиб, улар рақамланмаган. Кўлёмзадаги Табибий китъаларининг ҳажми икки, уч, тўрт, беш, олти ва етти байтли шеърлардан таркиб топган. 244^а-саҳифада “Баҳри тавил Табибий” кўчирилган. Баҳ-ри тавил матни “Юрур эрдим фиरोқи шомиди қайғу чекиб тинмай даме куймак бўлуб одат манга, Эй дўстлар, ҳоли забунлиғлар била оҳи фиғон айлаб маломат тошидин жисмим Бўлуб мажрух, жо-нимга етиб иллат, замиримга неча кулфат тушуб ўлмакка макрун ...” тарзида бошланади.

244^б-саҳифада 29 байтли “қасидаи Табибий” кўчирилган. Ушбу кўлёмза манба тўрт қисмдан таркиб топган. Манбанинг “Ҳайрат ул-ушшок” қисми, яъни биринчи қисм 245^а-саҳифада яқунла-нади. Кўлёманинг биринчи қисми саҳифаларида пойгир қўйилмаган.

Кўлёманинг иккинчи қисми 246^а-саҳифадан бошланади. Иккинчи қисмда биринчи қисмдан фарқли ўлароқ, саҳифаларда пойгирлар бериб борилган. 246^б-саҳифада “Басмала” ёзилиб, ундан сўнг, кизил сиёҳда “Нозир Манзур Табибий” дея сарлавҳа қўйилган шеърый матн бошланади. Бу Табибий қаламига мансуб “Нозир ва Манзур” достони матни бўлиб, матн:

*Зиҳи кавнайн аро ҳар буду нобуд,
Бориси қудратингдин бўлди мавжуд, – тарзида бошланади.
Достон матни 284^б-саҳифада яқунланади.*

285^а–326^б-саҳифалар кўлёманинг учинчи қисми ҳисобланади. Кўлёманинг 327^а-саҳифаси-дан тўртинчи қисм бошланади. Ушбу саҳифадан Табибий ижодига мансуб ғазаллар кўчирилган. 32 та ғазал ва бир маснавий кўчирилган бўлиб, кўлёмза 335^а-саҳифада яқунланади.

Хулоса қилиб айтганда, Табибий лирик мероси жанрига кўра тасниф этилса, шоир ижодида ғазал, рубоий, китъа, мураббаъ, маснавий, мухаммас, мусаддас, мусаббаъ, мусамман, мутассавъ, муашшар, мустазод, қасида, таржеъбанд, сокийнома, ширу шакар, баҳри тавил, варсоқи каби на-муналар борлиги аён бўлади. Бу эса шоир ижоди кенг қўламли тадқиқотлар олиб боришни кўрса-тади. Аҳмад Табибий ижодий мероси ҳалигача тўлиқ илмий тадқиқ этилгани йўқ. Шоирнинг са-ноқли шеърларигина ҳамда “Вомиқ ва Азро” достони қискартирилиб нашр этилган. Табибийнинг бутун бошли девонларини нашрга тайёрлаш, шу асосда, шоир ижодининг миллий адабиётимиз та-риҳида туган ўрнини белгилаш ечимини кутаётган илмий муаммолардандир.